

ЗАКОНОВА МОРАТОРНА ЛИХВА

Станислава Божидарова

Юридически факултет, ВСУ „Черноризец Храбър“ България, гр. Варна, ПК 9000,
stanislava_ivanova_vn@abv.bg

ABSTRACT

The legal default interest according to Art. 86, para. 1 of the Obligations and Contracts Act is type of interest due by the debtor upon failure to pay off an obligation from the day of default. The rate of the legal default interest is determined by the Council of Ministers. The interest is accrued per day after expiry of the maturity. The compensation for delay is due after a creditor's claim lodged with the court.

The legal default interest differs from the agreed interest and the rewarding interest. In order to occur the agreed interest has to be expressly agreed according to Art. 240, para. 2 of the Obligations and Contracts Act. The rewarding interest in its legal essence is a kind of reward due by the debtor for using the capital (finances).

Some differences are noticed when comparing the legal default interest and the default as the latter occurs also in case of delayed payment in favor of the creditor. The legislator demands that the default is agreed preliminary while such an agreement is not necessary for the default interest to arise, only the fact that there is a liability and it is in arrears should be established.

Key words: interest; legal default interest; agreed interest; rewarding interest; default

1. Обща характеристика на законната мораторна лихва

Правната регламентация на мораторната лихва се съдържа в чл. 86, ал. 1 от Закона за задълженията и договорите. Съгласно тази разпоредба „При неизпълнение на парично задължение длъжникът дължи обезщетение в размер на законната лихва от деня на забавата. За действително претърпени вреди в по-висок размер кредиторът може да иска обезщетение съобразно общите правила.“

Длъжникът е винаги в забава, когато е изтекъл определения падеж и все още не е изпълнил насрещната си престация. Ако страните не са посочили краен срок (падеж), за такъв се смята датата от получаването на покана от кредитора за изпълнение на насрещното задължение – чл. 84, ал. 2 ЗЗД. Според р. 1615 – 1996 – IV ГО, исковата молба може да има значението на покана и съответно да възникнат правните последици от чл. 84, ал. 2 ЗЗД. Ако определения падеж е изтекъл след смъртта на длъжника, неговите наследници изпадат в забава след изтичане на седем дни от поканата - чл. 84, ал. 1, изр. 2 ЗЗД. Когато престацията се дължи на основание произтичащо от непозволено увреждане, длъжникът се смята в забава и без покана – чл. 84, ал. 3 ЗЗД. Ако вредите са настъпили след злополуката, мораторната лихва се дължи от деня на настъпването на вредите – р. 539 – 65 – I ГО.

За да възникне законната лихва, освен, че длъжника трябва да е в забава законодателя изисква и насрещното задължение да бъде *парично* – р.1351 – 1996 – V ГО. Мораторната лихва е форма на договорната отговорност, специфична за паричните задължения.

Съгласно чл. 86, ал. 2 ЗЗД, *размерът* на законната мораторна лихва се определя от Министерския съвет. При действието на ПМС № 5, размерът на законната лихва беше равен на основния лихвен процент, увеличен с три пункта (процента). След приемането на сега действащото ПМС № 72, годишният размер на мораторната лихва за прасрочени задължения в левове е основният лихвен процент на централната банка за периода плюс 10 пункта. А за прасрочени задължения в конвертируема валута – тримесечният либор (libor е междубанков лихвен процент, прилаган от лондонски банки и ежедневно разгласяван от Ройтерс) за съответния вид валута плюс 10 пункта.

След като длъжника изпадне в забава, той дължи мораторно обезщетение, защото кредитора неправомерно е лишен от възможността да ползва паричните си средства.

Законната лихва *се начислява* от първия ден на забавата до възстановяването на паричното задължение. Правото на кредитора на законна мораторна лихва възниква и без тя да е уговорена. Необходимо е само да има парично задължение и длъжника да е изпаднал в забава.

Съдът не присъжда служебно законната мораторна лихва, а само след направено искане от страна на кредитора. Претенцията към главницата не съдържа в себе си искане за присъждане на лихвите – р. 1885 – 1959 – ПГО.

2. Договорна, възнаградителна и мораторна лихва

Лихвата може да възникне в следствие на правна сделка – договорна лихва, възнаградителна лихва или без уговорка, по силата на закона – мораторна лихва.

За да възникне договорна лихва, законодателя изисква тя да бъде изрично уговорена – чл. 240, ал. 2 ЗЗД. Съгласно чл. 10, ал. 2 ЗЗД не може да се уговаря по-голям размер от този определен от Министерския съвет. Ако бъде уговорен по-голям размер, той ще се намали да законоустановения.

По своята правна същност възнаградителната лихва представлява възнаграждение от длъжника за ползване на парични средства (капитал). Тя може да се определи като граждански плод, който се придобива периодично. За нейната валидност също се изисква да бъде в писмена форма.

3. Съпоставка на законната мораторна лихва с неустойката

По своята правна същност неустойката представлява акцесорно съглашение с предмет задължение, което става изискуемо в случай на неизпълнение на главното задължение.

Общото между мораторната лихва и неустойката, е че и двете настъпват при забавено парично задължение с цел да се обезщети кредитора. При неустойката, също както и при мораторното обезщетение не се изисква кредитора да доказва настъпилите вреди, нито техния размер.

Разликата между законната лихва и неустойката, е че неустойката трябва да бъде предварително уговорена, докато при мораторната лихва това не се изисква. Въпреки, че и двете имат обезщетителен характер, неустойката има и санкционна функция.

Страните могат свободно да уговорят при забава на паричното задължение да се дължи вместо законната лихва мораторна неустойка, чиито размер също може свободно да се уговори.

Ако е уговорена неустойка, не може да се иска лихва вместо нея – р. по ВАД 72/1997. Подобно искане би представлявало едностранно изменение на договора. Обаче не е пречка да бъде уговорен определеният размер на по-големите вреди над мораторната лихва.

Използвана литература :

1. Калайджиев, А. „Облигационно право обща част”, 2010 г.
2. Марков, М. „Облигационно право помагало”, 2008 г.
3. Кожухаров, А., нова редакция и допълнение- Попов, П. „Облигационно право кратък курс”, 2002 г.